

# CONVERSASIÓ

TERCERA DÉCIMA,  
ENTRE SARO PERRENGUE,

CARRETER DE GODELLA,

Y EL DOTOR CUDOL,

ABOGAT DE VALENCIA:

*En que es contenen mutuament els treballs, que tingueren per la constitusió, y per haber segut dels moderats.*

*Saro.*

**L**a paz sea en esta casa.  
Pues, señor Dotor, cóm vá?  
segons inferixc del rostro,  
pareix que está incomodat.

*Dotor.*

Si, Saro, huestic, y molt;  
y á no ser perque em distrau  
la tehua conversasió,  
y me eres tan familiar,  
asi dins de ningun modo  
t'haguera deixat entrar.  
No podrás tú figurarte  
els molts dolors, y alifachs,  
que en esta naturalea  
han produit els pesars,  
els desvelos, les fatigues,

les tarees, els treballs....  
y perquí? bé podrè diró?  
no hia paraules bastans:  
per eixe código infame,  
per eixe llibre infernal,  
per eixa constitusió,  
que á tots nos duya rabiant.

*Saro.*

No tinga que acongoixarse,  
que aixó no l'aliviará:  
y si vosté ha sufrít molt,  
tambè els demés ham pasat;  
que no ham estat vent els bous  
quietets en lo carafal,  
sino sent els uns toreros,  
y els atres els torechats:  
que si el mal bè per *Almansa*,  
á tots alcansa. Sagrat!



*Dotor.*

Tampoc aixó m'es consuelo,  
que es de tontos y de orats,  
consolarse en mals de molts.  
Deixà escrit un home gran:  
*que toda revolucion  
es como Saturno; el cual  
devoró sus propios hijos.*

*Saro.*

Ara em vach desengañant.  
No sabia que el *Saturno*,  
poguera aplegar á tant.  
A lo menys els Boticaris  
no m'ho habien declarat.

*Dotor.*

El Saturno de qui parle,  
no es unguent, ni cordial,  
sino un supost, y fingit  
Deu de la gentilitat,  
de qui la fabula conta,  
que á sos fills es va tragar,  
com un segador en l'era  
es mencha bollos de pá.  
La revolusió española  
á sos fills ha devorat;  
y yo, menys tragarseme,  
tod lo demès huè pasat.  
Yo amí la constitusió,  
com atre la puga amar;  
pero la amaba en un terme  
pacific y moderat.  
No els va á pegar aixó bè  
als que es dien exaltats,  
y de ahí portá el oriche  
la serie dels meus treballs.

Per allò que yo volia,  
Deu me va sentar la má,  
que la mes penosa esquerda  
del fús, en que esfila, naix.  
Á no ser que tú t'enfades,  
si et vach en lletí parlant,  
te embocára al colp un texto,  
que asi ve, com á pintat.

*Saro.*

No vinga embocantme *testos*,  
que em podrá descalabrar,  
machorment si els *testos* son  
de llibrells, ò de barrals.

*Dotor.*

No, que es un texto molt bò.

*Saro.*

Pues digal *sin egemplar*.  
Vecham lo que puc entendre.

*Dotor.*

Aixi diu l'aspirit Sant:  
*Per quæ peccat quis, per ea  
punitur....*

*Saro.*

¿Ya s'ha acabat?  
Pues no he entés mes que *peréa*,  
que es falta de *activitat*.  
Mes de lo demés, ni un nom.

*Dotor.*

¿Y el *peréa* has atinat?

*Saro.*

Ell, ò *per ea*, ò *peréa*.

R. 22.637



Al últim tot sen va allá:  
mes vacha per descuberta.

*Dotor.*

*Deu castiga á cada cuat  
en alló mateix que peca.*  
Vach ser constitucional,  
y per la constitusió  
el Señor m'ha castigat.

*Saro.*

Tod cuant vosté hacha sufrít,  
en mí en cotejo posat,  
*son tortas y pan pintado,*  
y no vull exagerar.  
sols de les mehues angusties  
es podia escriure tant  
com el *Torrado* va escriure.

*Dotor.*

Pues veste, Saro, esplicant,  
y vorem lo que has sufrít.

*Saro.*

Pues bè: la historia dirá,  
que per la constitusió  
ningú s'ha vist mes amarc.

*Dotor.*

Aprisa, no perdes temps,  
ni et vaches empereant.

*Saro.*

Como digo de mi cuento....  
mes anem clasificant:

Comencem per la familia,  
que es llargueta, y fà plorar.  
Tinc tres chics que van à escola,  
el machor tindrà huit anys;  
els tres baix de una pollera  
poden cabre molt folgats:  
Dins la escola, el señor mestre  
crec que sels arreglará:  
mes luego que eixen de allí,  
de bous bravos un ramat  
no hia que els entre; ells la fona,  
ells la pedra sempre en mà,  
trompes, trompellots, pilotes,  
y tots cuans chocs hia inventats.  
En casa nunca están quiets,  
sempre fent desinquietar;  
y un instantèt que em descuide,  
ya m'han fet un mal cuinat.  
Un dia pues que ells habien  
fet, (no tinc present, quin mal)  
agafí unes disciplines,  
que un Capuchí em regalá,  
y li diguí al machoret,  
aixi fent del enfadat:  
vamos, sarahuells à terra,  
y una surra portarás;  
vorem si deixa manera  
en avant te emendarás.  
Éll se va posar à riure,  
y sense fer de mí cas,  
posanse de anses de canter,  
digué: ¿qué vostè no sab,  
*que los padres à los hicos  
ya no les pueden pegar,  
y surras, de ningun modo?  
ni à los estudiantes ya  
los maestros en la escuela  
pegan. =Pues de cuant ensá?=  
De las cortes espanolas  
el cangrejo irracional.=*



Y aixó es cert?—No ha de ser cert?  
 en lletres de molé está.—  
 Y tú sabs bè la dotrina?—  
 No m'ha pogut may entrar.—  
 ¡Pero aquelles lleys que es donen  
 à ton favor, bè les sabs?—  
 Es que asó últim m'importa,  
 y ma propia causa fas.—  
 També t'importa el salvarte,  
 y la doctrina ignorant,  
 mes que ho decrete el *cangrejo*,  
 no sé com te salvarás.—  
 Aneusen, pues, chics, aneusen,  
 y feu tod lo que vullgau,  
 que nunca vos pegaré,  
 puesto que está aixi manat.  
 Mes crec que ya no tinc filla,  
 pues es pedreu al instant.  
 Els chics no tenen chuí,  
 y son com els animals,  
 que si fan alguna cosa,  
 es per lo fré, y lo ramal:  
 si vosté hu y atre els lleva,  
 ¿els animals qué farán?  
 no tenint ya qui els suxecte,  
 à coses nos matarán.

*Dotor.*

Tod lo que tú vas dient,  
 es molt sabio, y asentat;  
 y mas que de animals parles,  
 no dius animalitats.

*Saro.*

¡Ó mandato de las cortes!  
 ¡quins chovenets eixirán?  
 si pegantlos, com Deu mana,  
 solen els mes eixir mals,

encara eixirán pichors,  
 en deixarlos de pegar.  
 Considere pues vosté,  
 si deguí pendre pesar.

*Dotor.*

Ya se suposa, que un pare,  
 com deu ser, s'afflichirà,  
 si els fillets que Deu li dona,  
 no lis deixen bé criar.

*Saro.*

*Pues vamos à la segunda  
 estacion. Mon fill Chüán,  
 que de tots es el machor,  
 fortament es va empenñar  
 en que habia de casarse  
 en la filla del Pelat,  
 cosa que no li convé,  
 ni per habers, ni per sanc,  
 ni per cuaranta motius,  
 que tinc asi reservads.  
 El cridí al estudi un dia,  
 y sentandlo al meu costat,  
 procurí disüadirlo  
 en amor y caridad.  
 Pero ¿sab qué em và respóndre?  
 si no loy dic, no ho creará.  
 Vostè es un gran servilon,  
 y sempre está cavilant  
 contra la constitusió;  
 ya daré al Alcalde part,  
 ò men aniré à Valencia  
 al Capità general,  
 y señor Gefe politic;  
 y allí à tots pa ene pan,  
 els contaré qui es vostè;  
 que no puc mes aguantar*



ni les sehues picardies,  
ni el seu modo de pensar. =  
Em vach quedar fet de pedra,  
y crehenlo molt capaz  
de practicar cuant me dia,  
vach les veles affluixar.

Unicament li diguí:  
pues la mehua autoritad  
desprecies, y els meus consells,  
tem un gran castic de dalt;  
no desprecies locament  
els avisos paternals,  
que ho plorarás algun dia;  
lo que sembres, cullirás.  
Yo obrí la porta del cuarto,  
y éll molt serio sen aná  
à visitar à la novia;  
y si no convé, ni may.

*Dotor.*

Home, vech que has sufrít molt;  
y si fora per estrañs,  
seria mes tolerable....

*Saro.*

Pues deixem continüar,  
que els estrañs també, també,  
malísims ratos m'han dat;  
y ara vech que vostè ingnora  
de la misa la mitad.  
Volguí per devoció un dia,  
que era dichuni manat,  
dechunar; y dechuni;  
y cuant la nit aplegá,  
fiu ma colació, y al llit,  
pero per la molta fam,  
estaba en un gran desvelo,  
sense poder apegar

els ulls: em dia la dona  
haber segut necetad  
el dechunar eixe dia,  
despues de estar treballant.  
El diable que es sutil,  
no em paraba de tentar:  
*Menchat una llonganisa,*  
*y molt millor, si es de à pam.*  
Ya la boca se fea aigua,  
ya estava entre mí pensant  
en si me la tragaria;  
y cuant me anaba ya à alsar  
pera tragármela, sent,  
que al balcó em varen tirar  
unes cinc ò sis dotcenes  
de pedres de bon tamany,  
y unes veus fosques, y ronques,  
comensáren à cantar:

*Trágala, trágala, trágala,*  
sense parar en un quart.  
Yo ¿quém figurí de pronte?  
que els espírits infernals,  
despues de haberme fet caure,  
es venien à burlar.

Y posantme sobre mí,  
m'alce del llit com un llam,  
en camisa y sarahuells,  
y à manera de escolá,  
y prenint aigua beneita  
de la pileta que está  
perene al capsal del llit,  
óbric el balcó al instant,  
y la música seguia  
en mes jalëo que may:  
*Trágala, trágala, trágala:*  
Y yo diguí: *no hia un tal:*  
*ya no me la tragaré,*  
*vade retro, sataná,*  
*fugite partus reversus,*  
*ya no la quiero tragar. =*



*Pues te la tragarás, perro,=*  
 digué una veu desde baix.  
 A lo cual yo responguí:  
 això es poc, y mal parlat:  
 tú, tú, si que serás perro,  
 com à que estás condenat  
 pera *sæcula sin fin.* =  
*Mas tú te la tragarás.* =  
 Ya he dit, y àra repetixc,  
 que noestic de eixe pensar:  
 deteste la llonganiza,  
 per la que em tentabes tant. =  
*¿Y la constitusió?* = Ya es  
 harina de otro costal....  
 eixa la tinc tan tragada,  
 y per ma gola pasà  
 tant de temps ha, que em figure,  
 que ya la tinc molt aball. =  
*Pues que et fasa bon profit;*  
*y cuidado en conspirar*  
*contra el código sagrado*  
*de la ley fundamental,* =  
 Sen anaren, yo em quedí  
 tod corrompud, y asustad.  
 Yo els tenia per dimonis  
 del infern: y vach notar,  
 que encara els que me cantaren,  
 eren diables mes grans.  
 Yo nols diré per sos noms,  
 perque fora murmurar;  
 pero sense nomenarlos,  
 daré de ells señes mortals.  
 L'hu habia estat en presidi;  
 l'atre era un gran estafant,  
 l'atre el tenien per lladre,  
 l'atre estaba amancebat;  
 perque la chent mes viciosa  
 de tota la sociedad  
 la constitusió volia.  
 Pues ¿què tal ella será?

*presto te diré quien eres,*  
*si me dices con quien vas.*

*Dotor.*

Pues àra et contaré yo  
 lo que de este ivern pasat  
 una nit em susuí.  
 Yo he segut molt declarat  
 enemic dels tragalistes,  
 que nunca m'ha acomodat,  
 siga per los meus principis,  
 siga per la mehua edat,  
 cantar per carrers, ni plazes,  
 ni atropellar, ni insultar  
 en lo fatal *viva Riego.*  
 Per lo cual no es chens estrany,  
 que em tingueren gran quimera  
 els de tals habilitats.  
 Una nit pues de este ivern,  
 despues de les nou tocar,  
 ohirem colps à la porta:  
 ma tia va preguntar:  
 qui es? = *Abran. Nacionales*  
*del segundo.* = Mal señal. =  
*Abra usted luego, al momento;*  
*sino la puerta vendrá*  
*al suelo.* = Yo que empleaba  
 la velada treballant,  
 apenes ohí qui eren,  
 al porche men vach puchar,  
 mamaguí en una cobarcha,  
 y vach desde allí escoltar  
 tota la conversació  
 que ésta và ser: = *dónde está*  
*el sobrino de usted?* = Qui?  
 ¿el meu Nebot? tornarà  
 tardèt, perque s'en ha eixit  
 à una tertulia, à que và  
 totes les nits. = *Pues venimos*  
*con el designio formal*



de matarle. = ¿Pues, perqué?  
 Mon Nebot no es un malvat. =  
*Si, señora; es pastelero;*  
*por tanto, perjudicial. =*  
 Señors, que no es pasticer;  
 tots saben, que es Abogat. =  
*Señora, que es pastelero,*  
*nadie lo puede dudar. =*  
 Señors, yo só tia sehua,  
 y puc dir, que l'he criat,  
 y no sé que hacha fet nunca  
 pastisos, ni ensomiant. =  
*Pues, señora, es pastelero. =*  
 Vostès creure mo faràn;  
 mes cas de habero segut,  
 no cree, *que donàra gat*  
*per llebre;* que es molt bon chic,  
 molt piadós, y molt cristiá. =  
*Lo mejor para pasteles. =*  
 Si alguns pastisos éll fà,  
 es perque sels troba fets,  
 ab son mole natural. =  
*Vamos, señora, estoi viendo,*  
*que esto es ya sobrado hablar;*  
 (de aquella mala familia  
 va respondre el capatáz:)  
*Vengan diez ò doce duros,*  
*para la gente acallar,*  
*que ha resuelto aquesta noche*  
*los pasteleros matar. =*  
 Els donà la mehua tia;  
 y ells la moneda agarrant,  
 pegàren portes afora;  
 y yo eixquí del meu forat,  
 en un tremolor de nervis,  
 que nunca em sen anirá.

Saro.

Pues oixcam àra vostè.  
 Yo estaba un dia cabant,

y un pícaro de Valencia  
 aon yo estàba s'acostá,  
 y en molt meloses paraules,  
 de esta manera em parlá:  
 ¿Saro, vols ser comunero?  
 ò ¡què feliz que serás! =  
 Un llaurador que à la lley  
 vullga *cautivar* els camps,  
 mas que tinga deu femers,  
 no tè prou *fem* en chamay:  
 sino, que ho digüen els duros  
 que en Valencia me he deixat  
 per traure el *fem* dels comuns,  
 y de les cequies del vall.  
 Vent pues yo, que m'oferien  
 ser *Comunero* de grat,  
 (que allà pera mí entenía  
 tindre *fem* sense pagar),  
 no vach tardar en respondre,  
 y diguí, que sí, al instant.  
 Pero este interrogatori  
 em và fer el guilopás: =  
 Saro, et taparán els ulls. =  
 També mels destaparán;  
 y podré veure els dinés,  
 que trauré del melonar,  
 que (una volta *Comunero*),  
 pense ricamente femar. =  
 Saro, pasarás un pont: =  
 Sempre nestic yo pasant.  
*Como no sea el de Alcira,*  
*es de menos lo demás. =*  
 Saro, has de ser home fiel. =  
 Nunca he segut home fals. =  
 Has de fer un churament. =  
 Conforme cuantes, y cuans. =  
 Saro, has de matar al *Rey*. =  
 Bè: com me dones el *As*,  
 no poses el menor ducte,  
 que à cartes sè bè chüar. =



El Rey que dic, no es de cartes,  
sino de réalitat;

¿ta atrevixes à matarlo,  
y als frares y capellans,  
y à tots los demés contraris  
de les patries llibertats?

serás un bon Comunero,  
si t'atrevixes à tant.—

¿Conque això es ser Comunero?

¡Ara à comprendre he aplegat,  
quina chent hia entre nosatros!

Màrchaten de así, volant,

si no vols que la lligona  
te la engaste dins lo cap:

pensaba que fem me daves,  
y fem certament m'has dat;

atre comú mes pudent  
no podies destapar.

Ves aon el teu nom indica,  
y no tingues que tornar.

Éll, com lo pel de la pasta,  
fuchint de mi, sen và anàr,

per efecte de la por,  
algun tufillo deixant,

vamos, de comuneria....

no se, si me entenderás.

Desde entonces el tal home

ma rüina và churar,

y de la mehua embarcada

và ser causa principal.

Dotor.

A mi també m'embarcáren,  
y à Ibiza en varen tirar  
en compaña de atres  
homens molt de bé, y honrats.  
Yo era sols entre aquells presos,  
el chustament castigat,  
que amí la constitusió  
un temps.... temps trist y fatal!  
Pero ells no doblaren nunca  
els chenolls ante Baál.

Saro.

Pues yo entre chent presidaria  
à Cadiz vach aportar,  
aon pasí mes que vostè.

Dotor.

Aixó es lo que tú no sabs.

Saro.

Ya vindré à dirloy un dia.  
A Dios....

Dotor.

Ya mo contarás.

EN LLISENSIA:

Valencia: Imprenta de la Filla de Agustí Laborda, añ 1823.